

MEZŐGAZDASÁG- ÉS TÁPLÁLKOZÁSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK ÉS A RÉGÉSZET METSZÉSPONTJÁBAN

DR PETŐ ÁKOS*

Az emberiség történelme során egy-egy népcsoport társadalmi berendezkedését, adott környezeti viszonyok között való boldogulását és mindennapi életének minőségét meghatározták a mezőgazdasági ismeretei. A Kárpát-medencében letelepedett életmódot folytató népcsoportok eltérő módon hasznosították a környezetükben fellelhető növény- és állatvilágot, alakították ki településeiket és szervezték meg társadalmukat.

A növények termesztése, első- és másodlagos nyersanyagként történő hasznosításuk, illetve feldolgozásuk a Kárpát-medence őstörténetében több jól definiálható lépcsőfokon keresztül fejlődött. Ezek hierarchikus rendszert alkotva megalapozták a későbbi korok mezőgazdasági termelésének tudásanyagát. Feltételezésünk szerint ebben a fejlődéstörténeti sorban kiemelt szerepük van azoknak a háztartási egységeknek, amelyek funkciója mezőgazdasági termeléshez kötött, régészeti értelmezésük azonban a velük összefüggésben feltárt – sokszor szegényes – leletanyag értelmezése alapján nem tehető teljessé. (1. kép)



1. ábra: Tárolófunkciót ellátó, félig földbe mélyített épületobjektum (főltetős tárológödör) rekonstrukciója a százhalombattai Matrica Múzeum és Régészeti Parkban (a szerző fotója)¹

* Szent István Egyetem, Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Intézet

¹ A bemutatott épület Jerem Erzsébet által Sopron-Krautackeren feltárt vaskori telep 194. sz. objektumának rekonstrukciója: Jerem E. – Facsar G. – Kordos L. – Krolopp E.: A Sopron-Krautackeri vaskori telep régészeti és környezetrekonstrukciós vizsgálata II. *Archaeológiai Értesítő* 112 (1) (1985), 3–24.

A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) által támogatott hároméves posztdoktori kutatási projektben választ keresünk arra, hogy a mezőgazdasági célból hasznosított háztartási tereket, azaz épületek belsejét, illetve az egyes épületeket körbevevő térrészeket mire használhatta a kor embere. Milyen tevékenység zajlott a településen belül? Voltak-e specializált műhelyek, vagy többes funkcióval bírtak az egyes épületek? A másik cél az, hogy ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásához egy természettudományos vizsgálati „módszertani csomagra” tegyünk javaslatot, amely alkalmas arra, hogy a nemzetközi kutatási irányzatokhoz igazodva alaposabban feltárja a vizsgált régészeti jelenségek lehetséges funkcióját.

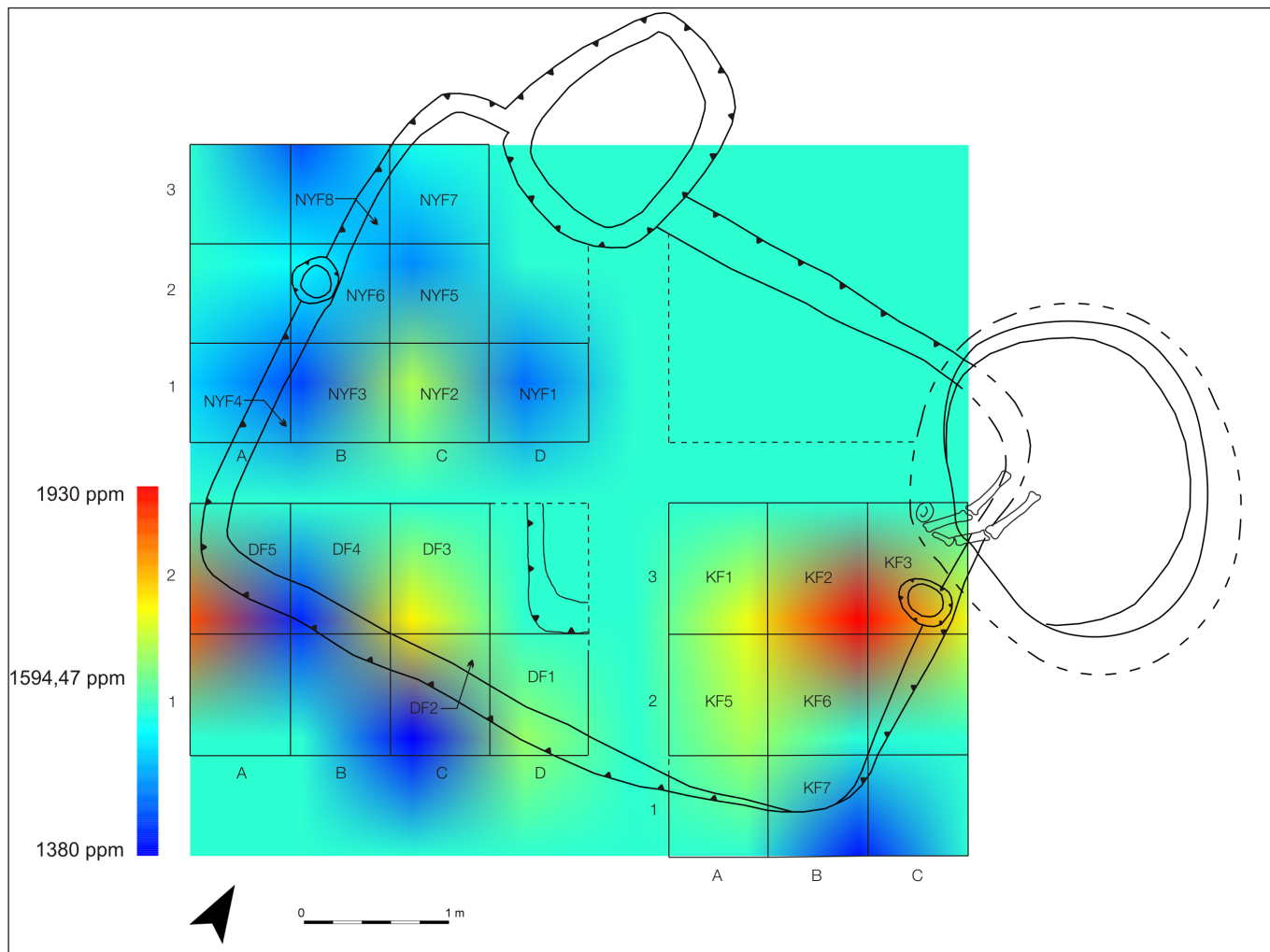
A hazai kutatás számos aspektusból foglalkozott már a mezőgazdasági funkcióval felruházható épületobjektumok és háztartási egységek értelmezésével. Az elmúlt évtizedek vizsgálatai jellemzően egy-egy módszer önálló alkalmazására támaszkodtak. Az eltérő fókuszú és felbontású módszertani megközelítés miatt a korábbi eredmények csak részben elégítik ki az összehasonlíthatóság igényét, és nem adják vissza az érintett kérdéskör komplexitását. Jelen kutatás célja, hogy párhuzamosan, illetve együttesen alkalmazza és kapcsolja össze a történeti/régészeti értelmezést a természettudományos vizsgálatokkal. (2. kép)



2. ábra: Terepi mintavétel (Pető és Kenéz alapján)²

A projekt vizsgálati anyagát – a gondosan kiválasztott háztartási egységeket (*household compounds*) – a régészeti talajtan és növénytan tárgykörébe tartozó tudományos módszerekkel elemezzük. Reményeink szerint ezzel fényt deríthetünk arra, hogy a mezőgazdasági technológiák alkalmazása és a növényalapú élelmiszerek feldolgozása terén milyen ismeretekkel bírt az adott kor embere. A korabeli mezőgazdasági

² Pető Á. – Kenéz Á.: Régészeti talajtani és növénytani módszerek a térhasználat-elemzés szolgálatában. *Magyar Régészet*, 2015: Tél



3. ábra: Hódmezővásárhely-Kopáncs I. (Olasz-tanya) késő avar kori épületobjektum padlóanyagán végzett összes foszfortartalom-vizsgálat alapján megrajzolt P_{total} eloszlástérkép (Herendi–Pető alapján)³

technológiák és stratégiák megismerésével nemcsak agrártörténeti tudásunk jelentős kiegészítését érhetjük el, hanem az ősi élelmiszernövény fajok, az egyszerűsödött értékőrző-kímélő feldolgozási eljárások történetiségébe is betekintést nyerhetünk. (3. kép)

A *Talajtani és régészeti növényntani adatokra alapozott mezőgazdaság-történeti kutatás* (PD_124607) című projekt a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott posztdoktori kutatási pályázat keretében valósul meg.

³ Herendi O. – Pető Á.: Avar kori településnyom Hódmezővásárhely-Kopáncs I., Olasz-tanya lelőhelyen. Egy félig földbemélyített épület régészeti és természettudományos értékelése. In: Türk A. (ed.) *Hadak Útján XXIV. A népvándorlás fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája*. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia Vol. 3.1, A PPKE BTK Régészeti Tanszék kiadványai – MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok (Archaeolingua Kiadó, Budapest–Esztergom 2015), 831–857.